

POSTĘPOWANIE CYWILNE

Ćwiczenia

- Sąd.
- Referendarze sądowi.
- Skład sądu.
- Wyłączenie sędziego.
- Właściwość sądu.

SAĐ

art. 175 ust. 1 Konstytucji
RP

wymiar sprawiedliwości w
Rzeczypospolitej Polskiej
sprawują Sąd Najwyższy,
sądy powszechne, sądy
administracyjne oraz sądy
wojskowe

Sądami powszechnymi są **sądy rejonowe, okręgowe i apelacyjne**, i sprawują one wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, wojskowych oraz Sądu Najwyższego (art. 1 § 2 PrUSP).

Nadzór nad działalnością sądów w zakresie orzekania sprawuje Sąd Najwyższy, w trybie określonym ustawami (art. 7 PrUSP).

Sąd rejonowy tworzy się dla jednej lub większej liczby gmin, aczkolwiek w uzasadnionych przypadkach w obrębie jednej gminy może zostać utworzony więcej niż jeden sąd rejonowy. Sąd okręgowy tworzony jest dla obszaru właściwości co najmniej dwóch sądów rejonowych (okręg sądowy), natomiast sąd apelacyjny obejmuje obszar właściwości co najmniej dwóch sądów okręgowych (obszar apelacji) (art. 10 PrUSP).

Sądy gospodarcze rozpoznają sprawy gospodarcze oraz inne sprawy z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należące do ich właściwości z mocy przepisów odrębnych. Sądami gospodarczymi są powołane do tego wydziały sądów powszechnych. (art. 10a PrUSP).

Sądy dzielą się na wydziały (art. 11 § 1 PrUSP). Wydziałem kieruje przewodniczący wydziału, którym jest prezes sądu, wiceprezes sądu lub inny sędzia; w szczególnie uzasadnionych przypadkach funkcja ta może zostać powierzona asesorowi sądowemu (art. 11 § 2 PrUSP).

Wyjątek od tej zasady stanowią wydziały ksiąg wieczystych, wydziały gospodarcze do spraw rejestru zastawów oraz wydziały gospodarcze do spraw Krajowego Rejestru Sądowego, w których przewodniczącym jest referendarz sądowy (art. 11 § 2a PrUSP).

W sądzie rejonowym można tworzyć wydziały:

cywilny

- do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;

karny

- do spraw z zakresu prawa karnego;

rodzinny i nieletnich

- do spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw;

pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych

- do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;

gospodarczy

- do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;

ksiąg wieczystych

- do prowadzenia ksiąg wieczystych. (art. 12 PrUSP).

W sądzie okręgowym można tworzyć wydziały:

cywilny

- do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych, spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw oraz spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich;

karny

- do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych;

pracy, ubezpieczeń społecznych albo pracy i ubezpieczeń społecznych

- do spraw odpowiednio z zakresu prawa pracy lub z zakresu ubezpieczeń społecznych;

gospodarczy

- do spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;

kontroli danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych

- do spraw związanych z kontrolą pozyskiwania danych telekomunikacyjnych, pocztowych i internetowych przez Policję, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Straż Graniczną, Centralne Biuro Antykorupcyjne, Służbę Ochrony Państwa, Służbę Celno-Skarbową i Biuro Nadzoru Wewnętrznego (art. 16 § 1 PrUSP).

Sąd apelacyjny dzieli się na wydziały:

cywilny

- do spraw z zakresu prawa cywilnego, prawa rodzinnego i opiekuńczego, jak również spraw gospodarczych oraz innych spraw z zakresu prawa gospodarczego i cywilnego należących do sądu gospodarczego na podstawie odrębnych ustaw;

karny

- do spraw z zakresu prawa karnego oraz spraw zgodności z prawdą oświadczeń lustracyjnych;

pracy i ubezpieczeń społecznych

- do spraw z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych (art. 18 § 1 PrUSP).

REFERENDARZE SĄDOWI.

Sędziowie

Wykonują zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości (art. 2 § 1 PrUSP)

Zadania referendarzy sądowych mogą wykonywać również sędziowie, jeżeli ich wykonywanie przez referendarzy sądowych lub asesorów sądowych nie jest możliwe.

Asesorzy sądowi

W sądach rejonowych zadania z zakresu wymiaru sprawiedliwości wykonują także asesory sądowi, z wyłączeniem:

- 1) stosowania tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym wobec zatrzymanego przekazanego do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania;
- 2) rozpoznawania zażaleń na postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia, na postanowienia o umorzeniu śledztwa lub dochodzenia i na postanowienia o umorzeniu dochodzenia i wpisaniu sprawy do rejestru przestępstw;
- 3) rozstrzygania spraw z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, spraw dotyczących demoralizacji i czynów karalnych nieletnich, leczenia osób uzależnionych od alkoholu oraz od środków odurzających i psychotropowych oraz spraw należących do sądu opiekuńczego na podstawie odrębnych ustaw (art. 2 § 1a PrUSP)

Zadania referendarzy sądowych, mogą wykonywać asesory sądowi

Referendarze sądowi

Zadania z zakresu ochrony prawnej, inne niż wymiar sprawiedliwości, wykonują w sądach referendarze sądowi i starsi referendarze sądowi. (art. 2 § 2 PrUSP)

Na stanowisko referendarza sądowego może być mianowana osoba, która posiada obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i obywatelskich, jest nieskazitelnego charakteru, ukończyła wyższe studia prawnicze w Polsce i uzyskała tytuł magistra prawa lub zagraniczne uznane w Polsce, ukończyła 24 lata oraz zdała egzamin referendarski, sędziowski, prokuratorski, notarialny, adwokacki lub radcowski lub ukończyła aplikację sędziowską albo aplikację prokuratorską (art. 149 § 1 PrUSP).

Z kolei, na stanowisko starszego referendarza sądowego może być mianowany referendarz, który zajmował stanowisko referendarza sądowego przez co najmniej dziesięć lat, nie był karany za przewinienia dyscyplinarne i uzyskiwał pozytywne okresowe oceny (art. 150 § 1 PrUSP).

Art. 47¹ KPC

Referendarz sądowy może wykonywać czynności w postępowaniu cywilnym w przypadkach wskazanych w ustawie. W zakresie powierzonych mu czynności referendarz sądowy ma, zależnie od rodzaju podejmowanej czynności, prawa i obowiązki sądu albo przewodniczącego.

Środkiem zaskarżenia służącym kontroli orzeczeń referendarza przed sąd jest **skarga na orzeczenie referendarza sądowego.**

Skarga przysługuje na orzeczenia referendarza sądowego co do istoty sprawy oraz na orzeczenia kończące postępowanie, jak również na orzeczenia, o których mowa w art. 394 § 1 pkt 1, 2, 42 i 5-9, i jest rozpoznawana przez sąd, w którym wydano zaskarżone orzeczenie (art. 398²² § 1 KPC).

Co do zasady, sąd rozpoznaje sprawę wywołaną wniesieniem skargi jako sąd pierwszej instancji. Odstępstwem od tej reguły jest art. 398²³ § 2 KPC, zgodnie z którym sąd, rozpoznając skargę na postanowienie referendarza w przedmiocie kosztów sądowych lub kosztów procesu oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego, orzeka jako sąd drugiej instancji, w składzie jednego sędziego

Zgodnie z art. 398²² § 2, wniesienie skargi na orzeczenie referendarza powoduje utratę mocy zaskarżonego orzeczenia.

WYJĄTEK: w postępowaniu wieczystoksięgowym, w razie wniesienia skargi na wpis w księdze wieczystej wpis nie traci mocy. Rozpoznając sprawę, sąd zmienia zaskarżony wpis przez jego wykreślenie i dokonanie nowego wpisu lub wydaje postanowienie, którym zaskarżony wpis utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym zakresie wniosek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza (art. 518¹ § 3 KPC).

WYJĄTEK: w postępowaniu rejestrowym o wpis do Krajowego Rejestru Sądowego oraz rejestru zastawów, w razie zaskarżenia orzeczenia zarządzającego wpis, orzeczenie pozostaje w mocy do chwili rozpatrzenia skargi przez sąd rejonowy rozpoznający sprawę jako sąd pierwszej instancji. Rozpoznając sprawę, sąd wydaje postanowienie, w którym zaskarżone orzeczenie i dokonany na jego podstawie wpis zmienia albo utrzymuje w mocy, albo uchyla w całości lub w części i w tym zakresie wniosek oddala bądź odrzuca, względnie postępowanie umarza (art. 518¹ § 3a KPC).

Skargę na orzeczenie referendarza sądowego wnosi się w terminie tygodniowym od dnia doręczenia stronie postanowienia referendarza sądowego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 398²² § 4 KPC).

Skarga powinna spełniać ogólne wymogi formalne przewidziane dla pism procesowych (art. 126 KPC) i zostać opłaconą w kwocie wynoszącej wysokość opłaty od wniosku o wydanie tego orzeczenia, nie więcej jednak niż 100 złotych (art. 25 § 2 KSCU).

Skargę wniesioną po upływie terminu, nieopłaconą lub z innych przyczyn niedopuszczalną, jak również skargę, której braków nie uzupełniono w terminie, sąd **odrzuca** (art. 398²² § 5 KPC).

SKŁAD SAĐU.

Skład sądu w I instancji (w postępowaniu procesowym)

Skład jednoosobowy (jednego sędziego)

Zasadą jest rozpoznawanie spraw w procesie w pierwszej instancji w składzie jednoosobowym (art. 47 § 1 KPC)

niezależnie od przedmiotu sprawy, postępowanie pojednawcze prowadzone jest zawsze przez skład jednoosobowy (art. 185 § 2 KPC)

Postanowienia poza rozprawą wydaje sąd w składzie jednego sędziego (art. 47 § 3 KPC)

Skład mieszany (jeden sędzi i dwóch ławników)

Zgodnie z art. 47 § 2 KPC, w pierwszej instancji w procesie sąd w składzie jednego sędziego i dwóch ławników rozpoznaje sprawy:

z zakresu prawa pracy o:

- ustalenie istnienia, nawiązanie lub wygaśnięcie stosunku pracy, o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy oraz łącznie z nimi dochodzone roszczenia i o odszkodowanie w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy,
- naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu i o roszczenia z tym związane,
- odszkodowanie lub zadośćuczynienie w wyniku stosowania mobbingu;

ze stosunków rodzinnych o: rozwód, separację, ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa, rozwiązanie przysposobienia.

Skład zawodowy (trzech sędziów)

Sprawy rozpoznawane w postępowaniu grupowym (art. 3 ust. 2 ustawy o dochodzeniu roszczeń w postępowaniu grupowym)

prezes sądu może zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów zawodowych, jeżeli uzna to za wskazane ze względu na szczególną zawiłość lub precedensowy charakter sprawy (art. 47 § 4 KPC)

Postępowania incydentalne:
Skład trzech sędziów zawodowych wydaje również postanowienie rozstrzygające o wyłączeniu sędziego (art. 52 § 2 KPC) oraz postanowienie w sprawie odmowy przyjęcia sprawy do rozpoznania przez sąd okręgowy i zwróceniu jej sądowi rejonowemu (art. 18 § 2 KPC).

Skład sądu w I instancji (w postępowaniu nieprocesowym)

Skład jednoosobowy (jedne sędzia)

Zasadą jest rozpoznawanie spraw w w pierwszej instancji w składzie jednoosobowym (art. 47 § 1 KPC w zw. z art. 13 § 2 KPC)

Skład mieszany (jeden sędzi i dwóch ławników)

W postępowaniu nieprocesowym natomiast w składzie jednego sędziego i dwóch ławników rozpoznawane są sprawy o przysposobienie (art. 509 KPC).

Skład zawodowy (trzech sędziów)

sprawy o ubezwłasnowolnienie (art. 544 KPC)

Skład sądu w II instancji

W postępowaniu apelacyjnym rozpoznanie sprawy następuje w składzie trzech sędziów zawodowych, natomiast postanowienia dotyczące postępowania dowodowego na posiedzeniu niejawnym wydawane są przez sąd w składzie jednego sędziego (art. 367 § 3 KPC).

Wyjątkiem od ogólnej zasady jest rozpoznanie apelacji w postępowaniu uproszczonym, w którym zgodnie z art. 505¹⁰ § 1 KPC sąd rozpoznaje apelację w składzie jednoosobowym.

W postępowaniu zażaleniowym przepisy dotyczące postępowania apelacyjnego stosuje się odpowiednio, z uwzględnieniem art. 397 § 2 KPC, zgodnie z którym rozpoznanie zażalenia na postanowienie w przedmiocie odmowy zwolnienia od kosztów sądowych lub cofnięcia takiego zwolnienia, odrzucenia wniosku o zwolnienie oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia kosztów i skazania na grzywnę, odmowy ustanowienia adwokata lub radcy prawnego lub ich odwołania oraz nałożenia na stronę obowiązku uiszczenia wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego dla niej ustanowionego i skazania na grzywnę następuje w składzie jednego sędziego.

Skład Sądu Najwyższego

W postępowaniu kasacyjnym Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w składzie trzech sędziów, natomiast w pozostałych wypadkach Sąd Najwyższy orzeka w składzie jednego sędziego (art. 398¹⁰ KPC).

Jeżeli przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej wyłoni się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, Sąd Najwyższy może odroczyć wydanie orzeczenia i przekazać to zagadnienie do rozstrzygnięcia powiększonemu składowi tego Sądu. Uchwała powiększonego składu Sądu Najwyższego jest w danej sprawie wiążąca. Sąd Najwyższy w powiększonym składzie może przejąć sprawę do swego rozpoznania (art. 398¹⁷ KPC).

Należyty skład sądu. O należytym składzie sądu decyduje zarówno jego skład ilościowy, jak i uprawnienia sędziego do prowadzenia i do sądenia danej sprawy. Przykładowo sędzia sądu rejonowego nie ma uprawnienia do orzekania w sądzie okręgowym. Ponadto, w składzie sądu może brać udział tylko jeden sędzia innego sądu. Sędzia sądu niższego nie może być przewodniczącym składu sądu, z wyłączeniem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników albo w składzie jednego sędziego (art. 46 § 1 PrUSP).

W tym samym składzie sądu nie mogą brać udziału osoby pozostające ze sobą w stosunku pokrewieństwa w linii prostej lub powinowactwa w linii prostej albo w stosunku przysposobienia, małżonkowie oraz rodzeństwo (art. 46 § 2 PrUSP w zw. z art. 6 PrUSP).

Skład sądu niezgodny z przepisami prowadzi w każdym przypadku do nieważności postępowania (zob. uchw. SN z 18.12.1968 r., III CZP I 19/68, Legalis), którą sąd II instancji (art. 378 § 1 KPC) oraz SN (art. 398¹³ § 1 KPC) biorą z urzędu pod rozwagę.

WYŁĄCZENIE SĘDZIEGO.

Przepisy kodeksu postępowania cywilnego przewidują dwa rodzaje wyłączenia sędziego:

Wyłączenie sędziego z mocy ustawy
(*iudex inhabilis*)

Wyłączenie sędziego na wniosek
(*iudex suspectus*).

Wyłączenie sędziego dotyczy również ławnika uczestniczącego w składzie sądu oraz referendarza sądowego

Powody wyłączenia trwają także po ustaniu uzasadniającego je małżeństwa, przysposobienia, opieki lub kurateli

w sprawach osób związanych z nim z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli;

w sprawach swego małżonka, krewnych lub powinowatych w linii prostej, krewnych bocznych do czwartego stopnia i powinowatych bocznych do drugiego stopnia;

w sprawach, w których jest stroną lub pozostaje z jedną ze stron w takim stosunku prawnym, że wynik sprawy oddziałuje na jego prawa lub obowiązki;

Iudex inhabilis.
Przesłanki wyłączenia sędziego z mocy ustawy zostały enumeratywnie wskazane w art. 48 KPC i zgodnie z tym przepisem, sędzia jest wyłączony z mocy ustawy:

w sprawach, w których był lub jest jeszcze pełnomocnikiem albo był radcą prawnym jednej ze stron;

w sprawach, w których w instancji niższej brał udział w wydaniu zaskarżonego orzeczenia, jako też w sprawach o ważność aktu prawnego z jego udziałem sporządzonego lub przez niego rozpoznanego oraz w sprawach, w których występował jako prokurator;

w sprawach o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem, jeżeli brał udział w wydaniu tego orzeczenia.

W przypadku wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 pkt 1-4 KPC sąd występuje do sądu nad nim przełożonego o wyznaczenie innego sądu do rozpoznania sprawy, a sąd przełożony wyznacza inny równorzędny sąd.

Wyłączenie sędziego na wniosek
(*iudex suspectus*)
art. 49 KPC,

niezależnie od przesłanek powodujących wyłączenie z mocy ustawy wymienionych w art. 48 KPC, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Za okoliczność taką nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.

Zgodnie z art. 53¹ KPC, niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach lub złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności. Taki wniosek pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem.

Wniosek o wyłączenie sędziego strona zgłasza na piśmie lub ustnie do protokołu w sądzie, w którym sprawa się toczy, **uprawdopodobniając** przyczyny wyłączenia (art. 50 § 1 KPC).

Wniosek powinien zostać złożony przed przystąpieniem strony do rozprawy, jeżeli natomiast strona składa wniosek już po przystąpieniu do rozprawy, to powinna również uprawdopodobnić że przyczyna wyłączenia dopiero później powstała lub stała się jej znana (art. 50 § 2 KPC).

Pismo zawierające wniosek o wyłączenie sędziego jest pismem procesowym i w związku z tym powinno ono spełniać ogólne wymogi przewidziane dla pism procesowych określone w art. 126 KPC. Wniosek powinien w szczególności zawierać oznaczenie sędziego, którego wyłączenia domaga się strona, podanie przyczyn wyłączenia wraz z ich uzasadnieniem oraz uprawdopodobnienie przyczyn wyłączenia.

Do czasu rozstrzygnięcia wniosku o wyłączenie, sędzia, którego dotyczy wniosek może podejmować dalsze czynności, nie może jednak zostać wydane orzeczenie lub zarządzenie kończące postępowanie w sprawie (art. 50 § 3 KPC).

Uwzględniając wniosek o wyłączenie sędziego, sąd znosi postępowanie w zakresie obejmującym udział tego sędziego w sprawie po złożeniu wniosku, chyba że czynności przez niego podejmowane były czynnościami niecierpiącymi zwłoki (art. 52 § 3 KPC).

Wniosek o wyłączenie sędziego rozpatrywany jest przez sąd, w którym sprawa się toczy, a gdyby sąd ten nie mógł wydać postanowienia z powodu braku dostatecznej liczby sędziów - sąd nad nim przełożony (art. 52 § 1 KPC).

Postanowienie wydawane jest po złożeniu wyjaśnień przez sędziego, którego wniosek dotyczy, natomiast w przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie dwóch tygodni od dnia wpływu wniosku do właściwego sądu, a jeśli był dotknięty brakami - od dnia ich usunięcia, wniosek podlega rozpoznaniu bez wyjaśnienia, chyba że sąd uzna złożenie wyjaśnienia za konieczne (art. 52 § 2 KPC).

Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego:

- 1) oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach;
- 2) złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności.

Wniosek taki pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pism związanych z jego wniesieniem zawiadamia się stronę wnoszącą tylko raz - przy złożeniu pierwszego pisma.

W przypadku złożenia ustnie niedopuszczalnego wniosku o wyłączenie sędziego, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU.

Właściwość sądu

Właściwość rzeczowa

Właściwość miejscowa

Właściwość funkcjonalna

Właściwość miejscowa ogólna

Właściwość miejscowa przemiana

Właściwość miejscowa wyłączna

Swoją właściwość sąd bierze pod rozwagę z urzędu w każdym stanie sprawy.

Niewłaściwość dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozwagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozwagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy.

Sąd, który stwierdzi swą niewłaściwość, przekaze sprawę sądowi właściwemu

Sąd, któremu sprawa została przekazana, jest związany postanowieniem o przekazaniu sprawy. Nie dotyczy to wypadku przekazania sprawy sądowi wyższego rzędu. Sąd ten w razie stwierdzenia swej niewłaściwości przekaze sprawę innemu sądowi, który uzna za właściwy, nie wyłączając sądu przekazującego.
Czynności dokonane w sądzie niewłaściwym pozostają w mocy

**Zasada ciągłości
właściwości sądu
(*perpetuatio fori*)**
Art. 15 KPC

Sąd właściwy w chwili wniesienia pozwu pozostaje właściwy aż do ukończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy.

Sąd nie może uznać, że jest niewłaściwy, jeżeli w toku postępowania stał się właściwy

zmiana podstawy właściwości sądu w toku sprawy nie czyni niewłaściwym do jej rozpoznania sąd właściwy w chwili wniesienia sprawy. Dotyczy to każdego rodzaju właściwości (miejscowej, rzeczowej i funkcjonalnej) [z uzasadnienia uchw. SN(7) z 13.4.1982 r., III CZP 20/82, Legalis].

Chodzi tu o każdy rodzaj właściwości, a więc o właściwość miejscową, rzeczową i funkcjonalną (funkcyjną). Cezurą decydującą o właściwości sądu jest **chwila wniesienia pozwu**.

Chwilą wniesienia pozwu jest: złożenie pozwu w sądzie; oddanie pozwu w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu PrPoczt lub w placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne w innym państwie członkowskim UE (art. 165 § 2 KPC), a także wprowadzenie pisma do systemu teleinformatycznego (art. 165 § 4 KPC) oraz złożenie pozwu przez żołnierza w dowództwie jednostki wojskowej albo przez osobę pozbawioną wolności w administracji zakładu karnego oraz przez członka załogi polskiego statku morskiego u kapitana statku (art. 165 § 3 KPC).

WYJĄTEK od zasady ciągłości
właściwości sądu (*perpetuatio fori*)

Jednak zmiana powództwa w sądzie rejonowym mająca wpływ na jego właściwość rzeczową (art. 193 § 2 zd. 2 KPC) uchyla zasadę, że sąd właściwy w chwili wniesienia pozwu pozostaje właściwy aż do ukończenia postępowania, choćby podstawy właściwości zmieniły się w toku sprawy (por. post. SN z 2.6.1966 r., II PZ 25/66, Legalis z glosą W. Berutowicza, OSPiKA 1967, Nr 11, poz. 259; post. SN z 18.9.1968 r., II CZ 163/68, Legalis).

Oznacza to, że gdy taka zmiana następuje w sądzie rejonowym, całe zmienione powództwo w trybie art. 193 § 2 KPC przekazać należy sądowi okręgowemu, który jest właściwy rzeczowo i miejscowo dla tego zmienionego powództwa.

Zasada *perpetuatio fori* doznaje również wyłomu: w wypadku przekazania sprawy przez sąd rejonowy sądowi okręgowemu, kiedy przy rozpoznawaniu sprawy powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości (art. 18 § 1 KPC) oraz w wypadku kiedy sąd przełożony wyznaczy inny sąd w razie niemożności rozpoznania sprawy z powodu przeszkody przez sąd właściwy (art. 44 KPC).

WŁAŚCIWOŚĆ RZECZOWA

Sąd
rejonowy

Sąd
Okręgowy

Sąd rejonowy

Sądy rejonowe rozpoznają wszystkie sprawy z wyjątkiem spraw, dla których zastrzeżona jest właściwość sądów okręgowych

Sąd pozwu głównego jest właściwy do rozpoznania pozwu wzajemnego wtedy, gdy jest rzeczowo właściwy dla obu powództw bądź gdy sądem pozwu głównego jest sąd okręgowy.

Natomiast w sytuacji przewidzianej w art. 204 § 2 zd. 2 KPC sądem okręgowym, któremu sąd rejonowy powinien przekazać całą sprawę do rozpoznania, jest sąd okręgowy właściwy do rozpoznania powództwa wzajemnego stosownie do ogólnych reguł KPC o właściwości miejscowej sądów (por. post. SN z 21.6.1967 r., II CZ 51/67, Legalis wraz z glosą W. Siedleckiego, OSPiKA 1967, Nr 7–8, poz. 160).

„?”

Żądanie uznania spadkobiercy za niegodnego
(zob. post. SN z 7.10.1966 r., I CZ 105/66, Legalis).

Spór o unieważnienie testamentu jest sporem majątkowym
(zob. orz. SN z 20.4.1950 r., WaC 382/49, NP 1950, Nr 10, s. 77).

Sąd Okręgowy

Do właściwości sądów okręgowych w I instancji w postępowaniu procesowym należą sprawy:

- o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;
- o ochronę praw autorskich i pokrewnych, jak również dotyczących wynalazków, wzorów użytkowych, wzorów przemysłowych, znaków towarowych, oznaczeń geograficznych i topografii układów scalonych oraz o ochronę innych praw na dobrach niematerialnych;
- o roszczenia wynikające z Prawa prasowego;
- o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;
- o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;
- o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;
- o zapobieganie i zwalczanie nieuczciwej konkurencji;
- o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;
- o roszczenia wynikające z naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych (art. 17 KPC).

Na podstawie art. 18 sąd okręgowy może przejąć każdą sprawę do rozpoznania, jeżeli przy rozpoznawaniu sprawy w sądzie rejonowym powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Wówczas sąd okręgowy będzie rzeczowo właściwy do rozpoznania takich spraw w I instancji.

Właściwość sądu okręgowego: art. 477⁸ § 1, art. 479²⁸ § 1, art. 479⁴⁶, art. 479⁵⁷, art. 479⁶⁸, art. 479⁷⁹ KPC

Ponadto, w postępowaniu nieprocesowym, do właściwości sądów okręgowych w I instancji należą sprawy o ubezwłasnowolnienie (art. 544 § 1 KPC) i sprawy z zakresu sporów między organami przedsiębiorstwa oraz samorządem załogi (art. 691¹ § 2 KPC) oraz sprawy uregulowane w innych ustawach, jak np. rozpoznanie zażalenia na odmowę dokonania czynności notarialnej (art. 83 § 1 PrNot) czy też rozpoznanie wniosku o rejestrację dzienników lub czasopism (art. 20 PrPras).

Do właściwości sądów okręgowych w I instancji w postępowaniu procesowym należą sprawy: o **prawa niemajątkowe** i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia

○ charakterze niemajątkowym lub majątkowym sprawy decyduje przedmiot procesu, który określa powód (art. 187 § 1 pkt 1 KPC). Prawami niemajątkowymi są prawa, które nie dotyczą dóbr materialnych. Należą do nich m.in. sprawy ze stosunków rodzinnych, ochrony dóbr osobistych (art. 23 i 24 KC) itp..

Sąd Najwyższy do spraw o charakterze niemajątkowym zaliczył:

- 1) sprawy o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia członków spółdzielni w przedmiocie wykluczenia z niej członka, także wówczas, gdy łącznie poszukiwane jest roszczenie majątkowe (obecnie np. art. 42 § 3 PrSpółdz) (por. orz. SN z 5.6.1959 r., IV CO 5/59, OSN 1960, Nr 3, poz. 76);
- 2) sprawy o uchylenie uchwały o odwołaniu członka zarządu spółdzielni (zob. post. SN z 11.12.1984 r., I CZ 139/84, Legalis; 6.6.1988 r., I CZ 54/88, Legalis, cyt. za J. Gudowskim, Kodeks, s. 17);
- 3) sprawy o przyjęcie do spółdzielni mieszkaniowej i o przydział lokalu po byłym członku (nieobowiązujący już art. 221 PrSpółdz) (zob. post. SN z 5.9.1984 r., IV CZ 143/84, Legalis; W. Siedlecki, Przegląd, 1986, s. 73);
- 4) sprawy dotyczące żądania nakazania zwołania walnego zgromadzenia członków spółdzielni o określonym porządku obrad (post. SN z 24.11.1997 r., I CZ 160/97, Legalis);
- 5) sprawy o wydanie określonych dokumentów (zob. post. SN z 14.3.1975 r., II CZ 31/75, Legalis);
- 6) sprawy o sprostowanie treści świadectwa lub opinii o pracy, jeżeli kwestionowana treść godzi w dobra osobiste pracownika (art. 23 i 24 KC) (zob. post. SN z 24.4.1975 r., I PZP 5/75, Legalis);
- 7) sprawy o zasądzenie tylko określonej sumy pieniężnej w związku z naruszeniem dobra osobistego na podstawie art. 448 KC (por. post. SN z 30.12.1983 r., II CZ 118/83, Legalis z glosą S. Grzybowski, OSPiKA 1985, Nr 2, poz. 33);
- 8) sprawy o nakazanie zwołania walnego zgromadzenia członków spółdzielni o określonym porządku obrad (zob. post. SN z 24.11.1997 r., I CZ 160/97, Legalis);
- 9) sprawy o ustalenie uprawnienia do dysponowania grobem, w którym są pochowane zwłoki (uchw. SN z 28.10.2004 r., III CZP 59/04, Legalis).

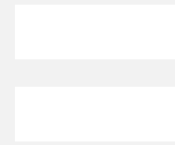
Natomiast według Sądu Najwyższego charakter majątkowy posiadają sprawy:

- 1) o unieważnienie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni, jeżeli skutkiem unieważnienia powód czy spółdzielnia odnosi bezpośrednio majątkowe korzyści lub chroni się od majątkowej straty (zob. orz. SN z 25.1.1961 r., II CR 909/59, OSP 1962, Nr 1, poz. 8 z glosą E. Wengerka);
- 2) o uchylenie uchwały walnego zgromadzenia spółdzielni rozstrzygającej o prawie członka do uczestniczenia w podziale czystej nadwyżki (zob. orz. SN z 3.3.1961 r., I CR 323/61, OSN 1963, Nr 6, poz. 126);
- 3) o przekształcenie spółdzielczego prawa do lokalu typu lokatorskiego na spółdzielcze prawo do lokalu typu własnościowego (zob. post. SN z 18.5.1982 r., I CZ 49/82, Legalis);
- 4) o roszczenia przewidziane w nieobowiązującym już art. 221 § 1 PrSpółdz (zob. post. SN z 9.12.1985 r., II CZ 141/85, Legalis z glosą L. Steckiego, OSP 1988, Nr 2, poz. 31);
- 5) o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego – orzeczenia o nakazaniu eksmisji z lokalu mieszkalnego, zawartego w wyroku rozwodowym, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności (zob. post. SN z 11.1.2000 r., I CZ 229/99, Legalis);
- 6) o unieważnienie testamentu (zob. orz. SN z 20.4.1950 r., WaC 382/49, NP 1950, Nr 10, s. 77);
- 7) o uznanie spadkobiercy za niegodnego (zob. post. SN z 7.10.1966 r., I CZ 105/66, Legalis);
- 8) o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej, której przedmiotem jest przeznaczenie środków finansowych wynikających z rozliczenia kosztów centralnego ogrzewania za określony okres na pokrycie takich kosztów w przyszłości (uchw. SN z 7.1.2004 r., III CZP 100/03, Legalis);
- 9) o wyłączenie współnika ze spółki z o.o. (uchw. SN z 6.6.2007 r., III CZP 56/07, Legalis), o ustalenie odpowiedzialności współnika spółki cywilnej za zaległości składkowe spółki (post. SN z 19.3.2009 r., II UK 272/08, Legalis);
- 10) o opróżnienie lokalu niezależnie od podstawy faktycznej żądania (post. SN z 23.4.2009 r., IV CZ 32/09, Legalis), o ustalenie treści przydziału własnościowego lokalu użytkowego (post. SN z 20.5.2009 r., I CZ 25/09, Legalis);
- 11) o roszczenia przewidziane w art. 18 ZNKU, o ustalenie nieistnienia stosunku najmu lokalu mieszkalnego (post. SN z 11.12.2009 r., V CZ 61/09, Legalis).

WŁAŚCIWOŚĆ MIEJSCOWA

Właściwość
miejscowa
ogólna

Właściwość
miejscowa
przemienne

Właściwość
miejscowa
wyłączna

Właściwość
miejscowa
ogólna

actor sequitur forum rei

powództwo należy wytoczyć przed sąd, w którego okręgu pozwany ma miejsce zamieszkania (art. 27 § 1 KPC).

jeżeli pozwany nie ma miejsca zamieszkania w Polsce, ogólną właściwość oznacza się według miejsca jego pobytu w Polsce, a gdy nie jest ono znane lub nie leży w Polsce - według ostatniego miejsca zamieszkania pozwanego w Polsce (art. 28 KPC).

powództwo przeciwko Skarbowi Państwa wytacza się według siedziby państwowej jednostki organizacyjnej, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie (art. 29 KPC).

powództwo przeciwko osobie prawnej lub innemu podmiotowi niebędącemu osobą fizyczną wytacza się według miejsca ich siedziby.
(art. 30 KPC).

Właściwość miejscowa przezienna

Powództwo w sprawach objętych właściwością przezienną wytoczyć można bądź według przepisów o właściwości ogólnej, bądź przed sąd oznaczony w przepisach art. 32-37² KPC.

Właściwość przezienna prawo wyboru sądu, przed którym może wytoczyć powództwo. Celem tego uregulowania jest wzgląd na ułatwienie stronom dostępu do sądu, ekonomię procesową oraz ułatwienie sądowi dokonywania czynności procesowych zgodnie z zasadą bezpośredniości. Właściwość przezienna sądu, do którego pozew został wniesiony, powinna wynikać z okoliczności wskazanych w pozwie (art. 187 § 1 pkt 2 KPC) (uchw. SN z 9.6.2005 r., III CZP 28/05, Legalis).

Właściwość miejscowa przezienna

- powództwo o roszczenie alimentacyjne oraz o ustalenie pochodzenia dziecka i związane z tym roszczenia wytoczyć można według miejsca zamieszkania osoby uprawnionej (art. 32 KPC);
- powództwo o roszczenie majątkowe przeciwko przedsiębiorcy można wytoczyć przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład główny lub oddział, jeżeli roszczenie pozostaje w związku z działalnością tego zakładu lub oddziału (art. 33 KPC);
- powództwo o zawarcie umowy, ustalenie jej treści, o zmianę umowy oraz o ustalenie istnienia umowy, o jej wykonanie, rozwiązanie lub unieważnienie, a także o odszkodowanie z powodu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy można wytoczyć przed sąd miejsca jej wykonania; za miejsce wykonania umowy uważa się miejsce spełnienia świadczenia charakterystycznego dla umów danego rodzaju, natomiast w razie wątpliwości miejsce wykonania umowy powinno być stwierdzone dokumentem, (art. 34 KPC);
- powództwo o roszczenie z czynu niedozwolonego wytoczyć można przed sąd, w którego okręgu nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę (art. 35 KPC);
- powództwo o ochronę dóbr osobistych naruszonych przy wykorzystaniu środków masowego przekazywania można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda (art. 35¹ KPC);
- powództwo o zapłatę należności za prowadzenie sprawy wytoczyć można przed sąd miejsca, gdzie pełnomocnik procesowy sprawę prowadził (art. 36 KPC);

Właściwość miejscowa przemienna

- powództwo o roszczenie ze stosunku najmu lub dzierżawy nieruchomości wytoczyć można przed sąd miejsca położenia nieruchomości (art. 37 KPC);
- powództwo przeciwko zobowiązanemu z weksła lub czeku można wytoczyć przed sąd miejsca płatności, przy czym kilku zobowiązanych z weksła lub czeku można łącznie pozwać przed sąd miejsca płatności lub sąd właściwości ogólnej dla akceptanta albo wystawcy weksła własnego lub czeku (art. 37¹ KPC);
- powództwo o roszczenia z czynności bankowych przeciwko bankowi, innej jednostce organizacyjnej uprawnionej do wykonywania czynności bankowych lub ich następcom prawnym można wytoczyć przed sąd właściwy dla miejsca zamieszkania albo siedziby powoda; przepisy te stosuje się także do powództwa przeciwko bankowi hipotecznemu lub jego następcom prawnym o roszczenia z czynności banku hipotecznego (art. 37² KPC);
- powództwo w sprawach z zakresu prawa pracy może być wytoczone bądź przed sąd właściwości ogólnej pozwanego, bądź przed sąd, w którego okręgu praca jest, była lub miała być wykonywana, bądź też przed sąd, w którego okręgu znajduje się zakład pracy (art. 461 § 1 KPC).

Właściwość miejscowa wyłączna

Przepisy o właściwości wyłącznej noszą charakter przepisów imperatywnych, tj. takich, od których nie ma odstępstwa. Oznacza to wyłączenie właściwości ogólnej, przemiennej oraz umów prorogacyjnych. Umowa prorogacyjna naruszająca przepisy Kodeksu o właściwości wyłącznej jest nieważna z mocy prawa (*ipso iure*).
Konsekwencją właściwości wyłącznej jest to, że dla danej sprawy właściwy rzeczowo jest tylko jeden sąd, w zależności od charakteru sprawy: rejonowy lub okręgowy.

Właściwość miejscowa wyłączna

- powództwo o własność lub o inne prawa rzeczowe na nieruchomości, powództwo o posiadanie nieruchomości, jak również powództwa o roszczenia z art. 231 k.c. oraz z art. 224-228 i art. 230 k.c., o ile są związane z nieruchomością można wytoczyć wyłącznie przed sąd miejsca położenia nieruchomości; jeżeli przedmiotem sporu jest służebność gruntowa, właściwość oznacza się według położenia nieruchomości obciążonej; właściwość powyższa rozciąga się na roszczenia osobiste związane z prawami rzeczowymi i dochodzone łącznie z nimi przeciwko temu samemu pozwanemu; sąd właściwy może jednak na zgodny wniosek stron przekazać sprawę innemu sądowi równorzędnemu, jeżeli przemawiają za tym względy celowości (art. 38 KPC);
- powództwo z tytułu dziedziczenia, zachowku, jak również z tytułu zapisu, polecenia oraz innych rozrządzeń testamentowych wytacza się wyłącznie przed sąd ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, a jeżeli miejsca jego zwykłego pobytu w Polsce nie da się ustalić, przed sąd miejsca, w którym znajduje się majątek spadkowy lub jego część. (art. 39 KPC);
- powództwo ze stosunku członkostwa spółdzielni, spółki lub stowarzyszenia wytacza się wyłącznie według miejsca ich siedziby. (art. 40 KPC);
- powództwo ze stosunku małżeństwa wytacza się wyłącznie przed sąd, w którego okręgu małżonkowie mieli ostatnie miejsce zamieszkania, jeżeli choć jedno z nich w okręgu tym jeszcze ma miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu. Z braku takiej podstawy wyłącznie właściwy jest sąd miejsca zamieszkania strony pozwanej, a jeżeli i tej podstawy nie ma - sąd miejsca zamieszkania powoda. (art. 41 KPC);
- powództwo ze stosunku między rodzicami a dziećmi oraz między przysposabiającym a przysposobionym wytacza się wyłącznie przed sąd miejsca zamieszkania powoda, jeżeli brak jest podstaw do wytoczenia powództwa według przepisów o właściwości ogólnej. (art. 42 KPC).

WŁAŚCIWOŚĆ FUNKCJONALNA

Sąd
Rejonowy

Sąd Apelacyjny

Sąd
Okręgowy

Właściwość funkcjonalna polega na podziale funkcji w zakresie dokonywania poszczególnych czynności procesowych w postępowaniu cywilnym między sądami równorzędnymi lub sądami różnych instancji.

Do najważniejszych funkcji sądu rejonowego zaliczyć należy:

- rozpoznawanie spraw w pierwszej instancji w granicach swojej właściwości rzeczowej i miejscowej,
- przyjmowanie środków odwoławczych od własnych orzeczeń i kontrola tych środków pod kątem ich dopuszczalności, zachowania warunków formalnych, opłacenia i terminowości,
- rozpatrywanie wniosków o zwolnienie od kosztów,
- pełnienie pomocy sądowej,
- przeprowadzanie postępowania o zabezpieczenie dowodów w wypadkach niecierpiących zwłoki lub gdy postępowanie nie zostało jeszcze wszczęte,
- rozpoznawanie skarg na czynności komornika,
- rozpoznawanie zażaleń na własne postanowienia w wypadkach przewidzianych w ustawie.

Znaczącymi funkcjami sądu okręgowego są:

- rozpoznawanie spraw w pierwszej instancji w granicach swojej właściwości rzeczowej i miejscowej,
- rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń sądów rejonowych,
- przyjmowanie środków odwoławczych od własnych orzeczeń i kontrola tych środków pod kątem ich dopuszczalności, zachowania warunków formalnych, opłacenia i terminowości,
- przyjmowanie skarg kasacyjnych od własnych orzeczeń,
- orzekanie o wyłączeniu sędziego sądu rejonowego w sytuacji wskazanej w art. 52 § 1 KPC,
- rozpoznawanie zażaleń na własne postanowienia w wypadkach przewidzianych w ustawie.

Do istotnych funkcji sądu apelacyjnego należą:

- rozpoznawanie środków odwoławczych od orzeczeń sądów okręgowych,
- przyjmowanie skarg kasacyjnych od własnych orzeczeń,
- orzekanie o wyłączeniu sędziego sądu okręgowego w sytuacji wskazanej w art. 52 § 1 KPC,
- przyjmowanie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia od własnych orzeczeń,
- przyjmowanie zażaleń do Sądu Najwyższego na własne post. odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

**Wybór sądu (art. 43
KPC)**

Jeżeli uzasadniona jest właściwość kilku sądów albo jeżeli powództwo wytacza się przeciwko kilku osobom, dla których według przepisów o właściwości ogólnej właściwe są różne sądy, wybór między tymi sądami należy do powoda.

To samo dotyczy wypadku, gdy nieruchomości, której położenie jest podstawą oznaczenia właściwości sądu, jest położona w kilku okręgach sądowych.

**Wyznaczenie sądu właściwego
przez sąd przełożony
(art. 44 KPC)**

Jeżeli sąd właściwy nie może z powodu przeszkody rozpoznać sprawy lub podjąć innej czynności, sąd nad nim przełożony wyznaczy inny sąd równorzędny. O wyznaczenie innego sądu równorzędnego występuje sąd właściwy.

**Przekazanie sprawy sądowi
równorzędnemu przez Sąd
Najwyższy (art. 44¹ KPC)**

**Sąd Najwyższy może
przekazać sprawę do
rozpoznania innemu sądowi
równorzędnemu z sądem
występującym, jeżeli wymaga
tego dobro wymiaru
sprawiedliwości, w
szczególności względ na
społeczne postrzeganie sądu
jako organu bezstronnego. O
przekazanie sprawy może
wystąpić sąd właściwy.**

**Przekazanie sprawy w przypadku,
gdy Skarb Państwa jest
reprezentowany przez sąd właściwy
do rozpoznania sprawy (art. 44²
KPC)**

Jeżeli stroną jest Skarb Państwa, a państwową jednostką organizacyjną, z której działalnością wiąże się dochodzone roszczenie, jest sąd:

1) właściwy do rozpoznania sprawy - sąd ten z urzędu przedstawia akta sprawy sądowi nad nim przełożonemu, który przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przedstawiającym;

2) przełożony nad sądem właściwym do rozpoznania sprawy - sąd właściwy do rozpoznania sprawy z urzędu przedstawia akta sprawy temu sądowi przełożonemu, który przekazuje sprawę innemu sądowi równorzędnemu z sądem przekazującym, mającemu siedzibę poza obszarem właściwości sądu przekazującego.

**Wyznaczenie sądu właściwego
przez Sąd Najwyższy (art. 45
KPC)**

**Jeżeli na podstawie przepisów
kodeksu nie można w świetle
okoliczności sprawy ustalić
właściwości miejscowej, Sąd
Najwyższy oznaczy sąd, przed
który należy wytoczyć
powództwo. O oznaczenie
sądu, przed który należy
wytoczyć powództwo,
występuje sąd, do którego
wpłynął pozew.**

Właściwość umowna (art. 46 KPC)

Strony mogą umówić się na piśmie o poddanie sądowi pierwszej instancji, który według ustawy nie jest miejscowo właściwy, sporu już wynikłego lub sporów mogących w przyszłości wyniknąć z oznaczonego stosunku prawnego. Sąd ten będzie wówczas wyłącznie właściwy, jeżeli strony nie postanowiły inaczej lub jeżeli powód nie złożył pozwu w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Strony mogą również ograniczyć umową pisemną prawo wyboru powoda pomiędzy kilku sądami właściwymi dla takich sporów.

Strony nie mogą jednak zmieniać właściwości wyłącznej.

Niewłaściwość dającą się usunąć za pomocą umowy stron sąd bierze pod rozagę z urzędu tylko do czasu doręczenia pozwu. Po doręczeniu pozwu sąd bierze tę niewłaściwość pod rozagę tylko na zarzut pozwanego, zgłoszony i należycie uzasadniony przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (art. 200 § 1² KPC).

Umowa stron poddająca dany spór sądowi I instancji, który według KPC nie jest miejscowo właściwy, tzw. umowa prorogacyjna – prorogatio fori, powinna zostać zawarta w formie pisemnej. Umowa prorogacyjna jest bez wątplenia oświadczeniem woli stron. Zatem niezachowanie formy pisemnej umowy prorogacyjnej nie stanowi o jej nieważności, przepis art. 46 § 1 nie przewiduje bowiem rygoru nieważności w wypadku niezachowania formy pisemnej

KAZUSY

Kazus

Jan Kowalski, nie mogąc odzyskać pożyczonych pieniędzy od swojego ojca, postanowił dochodzić zapłaty na drodze sądowej. Składając pozew w Sądzie Rejonowym w Lubinie, Jan Kowalski skierował pozew do wydziału rodzinnego i nieletnich. Przewodniczący wydziału wydał zarządzenie, w którym przekazał sprawę do wydziału cywilnego.

Dowiedziawszy się o wydaniu zarządzenia, Jan Kowalski postanowił zaskarżyć zarządzenie składając w tym przedmiocie zażalenie, argumentując, że wolałby aby jego sprawę rozpoznał wydział rodzinny, gdyż pozwany jest jego ojcem i wobec tego jest to sprawa jak najbardziej rodzinna.

Pytania:

Czy Jan Kowalski postąpił prawidłowo?

Kazus

Sąd Rejonowy w Wołowie orzekł o rozwiązaniu przysposobienia między Janem Kowalskim i Anną Kowalską. Niezadowolony z rozstrzygnięcia, Jan Kowalski wniósł apelację od wydanego orzeczenia, argumentując, że sąd wydając orzeczenie w składzie ławniczym rozpoznał sprawę w niewłaściwym składzie, gdyż powinien sprawę rozpoznać w składzie trzech sędziów zawodowych i w związku z tym jest to przesłanka do stwierdzenia nieważności postępowania na podstawie art. 379 pkt 4 KPC. Ponadto, Jan Kowalski podniósł, że rozpoznanie sprawy nastąpiło w niewłaściwym trybie, gdyż sprawa o rozwiązanie przysposobienie powinna być rozpoznawana w postępowaniu nieprocesowym.

Pytania:

Czy Jan Kowalski ma rację?

Kazus

Marian Nowak złożył wniosek o wyłączenie sędziego. Po rozpoznaniu wniosku przez sąd na posiedzeniu niejawnym po złożeniu wyjaśnień przez sędziego, którego wniosek dotyczył, sąd w składzie jednoosobowym wydał postanowienie o oddaleniu wniosku, stwierdzając brak podstaw do wyłączenia sędziego.

Pytania:

Czy działanie sądu było prawidłowe? Czy Marianowi Nowakowi przysługuje środek zaskarżenia na postanowienie?

Kazus

Anna W. i Tomasz W. zawarli związek małżeński w 2010 roku i po ślubie zamieszkali w Krakowie. W 2012 roku urodziła się ich córka Maria W. Po kilku latach, Tomasz W. zdecydował się na rozstanie z żoną i po orzeczeniu rozwodu, Tomasz W. przeprowadził się do Gdańska, gdzie założył nową rodzinę, podczas gdy Anna W. wraz z córką pozostały w Krakowie. Kilka miesięcy po rozwodzie, Anna W. wystąpiła do sądu z powództwem o roszczenie alimentacyjne i powództwo to wytoczyła w sądzie w Krakowie. Tomasz W. w odpowiedzi na pozew podnosi, że powództwo powinno zostać wytoczone przed sąd właściwy dla jego miejsca zamieszkania jako pozwanego i domaga się, aby sprawa została przekazana do rozpoznania do sądu w Gdańsku.

Pytania:

Czy Tomasz W. ma rację?

Kazus

Jan P. i Magdalena P. po ślubie przeprowadzili się do Warszawy, gdzie mieszkali przez dziesięć lat. W 2019 roku Magdalena P. zdecydowała się odejść od męża i z dnia na dzień wyjechała, zostawiając Janowi krótki list wyjaśniający przyczyny jej odejścia oraz informujący, że przeprowadza się z powrotem do swojego domu rodzinnego w Poznaniu. Mocno przeżywając rozstanie, Jan P. nie potrafił dalej mieszkać w mieszkaniu, w którym spędzili razem ostatnie dziesięć lat i postanowił przeprowadzić się do siostry mieszkającej w Białymstoku. Po trzech miesiącach Jan P. postanowił wytoczyć przeciwko Magdalenie P. powództwo o rozwód.

Pytanie:

Który sąd będzie właściwy miejscowo do rozpoznania tej sprawy?

Kazus

Jan Kowalski złożył wniosek o wszczęcie postępowania w celu stwierdzenia nabycia spadku po jego zmarłej żonie Karolinie Kowalskiej. Referendarz sądowy Maciej Nowak, po wezwaniu wnioskodawcy oraz pozostałych spadkobierców ustawowych, na rozprawie wydał postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku.

Pytanie;

Czy zachowanie referendarza było prawidłowe?

Kazus

Sędzia Marian Kowalski został wyznaczony do rozpoznania sprawy o zapłatę z tytułu pożyczki. W dniu posiedzenia, Marian Kowalski zorientował się, że pozwaną w sprawie jest jego była żona Antonina Kowalska, którą ostatni raz widział w dniu orzeczenia ich rozvodu dziesięć lat temu. Marian Kowalski uznał, że skoro z Antoniną nie łączy go już związek małżeński, a ponadto nie utrzymywał z nią kontaktu przez ostatnie dziesięć lat, nie istnieje niebezpieczeństwo bezstronności z jego strony i nie zachodzą przesłanki jego wyłączenia. Marian Kowalski rozpoznał sprawę, wydając orzeczenie kończące postępowanie.

Pytania:

Czy Marian Kowalski postąpił słusznie?

Kazus

Do Sądu Rejonowego w Środzie Śląskiej wpłynął wniosek Mariana Nowaka o następującej treści: „Wnoszę o wyłączenie całego Sądu Rejonowego w Środzie Śląskiej w postępowaniu dotyczącym mojej osoby, gdyż z powodu toczącego się postępowania, wszyscy sędziowie są do mnie negatywnie nastawieni i przez to jestem pozbawiony sprawiedliwego i bezstronnego rozstrzygnięcia w mojej sprawie.”

Pytania:

Czy wniosek o takiej treści będzie uwzględniony?

DZIĘKUJE ZA UWAGĘ

Czy mają Państwo jakieś pytania?